

Rozpoznání, že Boha (= Hospodina, JHWH) nelze chápat jako „jsoucno“ (tedy jako „jsoucího“), je poměrně staré (třeba Tomáš Akvinský na několika místech problematizuje chápání Boha jako „ens“ a říká, že přiměřenější by bylo říkat, že Bůh je „esse“). Je tím ovšem zároveň problematizována teze tzv. analogiae entis (jejíž problematičnost má ovšem ještě i jiné kořeny). Vzniká však otázka - založená mj. také na biblické formuli -, v čem spočívá „podobnost“ mezi Bohem a člověkem, či jak říkají Němci: Ebenbildlichkeit. Teze, že člověk byl stvořen k obrazu božímu, naznačuje, že tu přece jen jde resp. může jít o nějaký typ analogičnosti. Mám za to, že by bylo možno tuto tezi formulovat jako analogii non-entis. Člověk je nepochybně jsoucí a tedy jsoucno (pravé jsoucno); v tom se Bohu nepodobá. Naproti tomu člověk je bytost, kterou nelze redukovat na to, čím (nebo kým) „jest“, protože lidskost člověka je nerozlučně spjata s tím, že člověk stále nějak musí sám sebe ponechávat „za sebou“, tj. obracet se v čemsi podstatném k sobě „jsoucímu“ vždy znovu zády, a čelem resp. tváří mířit do budoucnosti, tedy k tomu, co tu ještě není. A do této budoucnosti, která „ještě není“, nesmí, nemá sám sebe zavlékat jako toho „jsoucího“, tj. už daného, minulého, se „sebou“ a se svou minulostí svázaného. To ovšem v jistém obecnějším smyslu platí o všech „pravých jsoucnech“, tedy především o všech živých bytostech, živočiších, rostlinách i jednobuněčných živočíchích. „Jsoucno“ totiž nijak nelze legitimně redukovat na „jsoucí zde a nyní“, neboť každé pravé jsoucno je děním, je událostí, a k události náleží nejenom ta která právě aktuální „jsoucnost“, nýbrž také četné jsoucnosti minulé, ale i budoucí. Člověk se však na rozdíl ode všech, i těch nejvyšších živých bytostí odlišuje tím, že je schopen se ke své budoucnosti a k budoucnosti vůbec vědomě vztáhnout. Heidegger třeba jednostranně mluví o člověku jako „bytosti k smrti“ - a tím nemyslí prostě jeho smrtelnost, nýbrž to, že je schopen se ke své smrti ještě za života vztáhnout, tedy např. o své nevyhnutelné smrti vědět, uvědomovat si její nevyhnutelný příchod. Jednostrannost této formulace spočívá v tom, že ponechává stranou skutečnost, že se člověk daleko více vztahuje ke své živé budoucnosti než k jejímu konci, a že se dokonce v mnohém vztahuje k budoucnosti, která časově daleko přesahuje délku jeho života a tedy i jeho konec. Nicméně vědomí, že člověk žije a jedná směrem do budoucnosti, že je jak ve svých aktivitách, tak i ve svém vědomí a myšlení jakýmsi zvláštním způsobem „vykloněn“ ven ze sebe (jak „jest“), že tedy jako „subjekt“ je daleko spíše tím, kdo „není“, než tím, kdo (už) „jest“ a kdo (a kým) už „byl“, nám otvírá cestu k porozumění oné analogie non-entis. V tom, že člověk je spíše tím, kým (ještě) není, se právě podobá Bohu, který „je“ pouze tím, kým není, ale který vždy znovu přichází - tak, jako člověk se sám sebou musí vždy znovu stávat.

(Praha, 961225-2.)